

Liikennevaliokunnan mietintö n:o 14 hallituksen esityksestä laiksi Oy Yleisradio-Rundradion Ab:stä

Eduskunta on 17 päivänä syyskuuta 1993 lähettänyt liikennevaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 124.

Valiokunta on eduskunnan päätöksen mukaisesti saanut perustuslakivaliokunnalta ja sivistysvaliokunnalta lausunnot. Lausunnot (PeVL 23 ja SiVL 4) on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina ministeri Ole Norrback, ylijohtaja Vesa Palonen ja hallitusneuvos Liisa Ero liikenneministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Eero J. Aarnio ja erityisasiantuntija Jyrki Jauhiainen oikeusministeriöstä, koulutusjohtaja Juhani Seppä ja poliisiylitarkastaja Jorma Toivanen sisäasiainministeriöstä, ylijohtaja Reijo Svensson Telehallintokeskuksesta, pääsihteeri Pertti Alanen Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnasta, hallinnollinen sihteeri Matti Piispanen puolustusneuvostosta, professori Kaarle Nordenstreng Tampereen yliopistosta, hallintoneuvoston puheenjohtaja Seppo Niemelä ja pääjohtaja Reino Paasilinna sekä johtaja Tapio Siikala Oy Yleisradio Ab:stä, puheenjohtaja Peter Turtchaninoff Radio- ja Tv-toimittajien liitto ry:stä, puheenjohtaja Kai Hynönen Yleisradion Toimihenkilöt ry:stä, hallintoneuvoston henkilöstöjäsen Seppo Saarinen Yleisradion Tekniset ry:stä, varatoimetusjohtaja Jaakko Paavela MTV Oy:stä, toiminnanjohtaja Mikko Huuskonen Suomen Kaapelitelevisioliitto ry:stä ja toimitusjohtaja Kai Salmi Suomen Paikallissradioliitto ry:stä.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Oy Yleisradio-Rundradion Ab:stä.

Lain säätäminen on tullut ajankohtaiseksi yleisradiotoiminnan kilpailun nopean kehityksen vuoksi ja erityisesti MTV Oy:n tehtyä hakeuksen omasta toimiluvasta.

Esityksen mukaan Oy Yleisradio-Rundradion Ab olisi julkisen palvelun yleisradiotoimintaa harjoittava osakeyhtiö, joka toimisi suoraan lain nojalla ilman erillistä toimilupaa. Valtion tulisi

omistaa yhtiön osakkeista vähintään 70 %. Esityksen mukaan yhtiön nimi muutettaisiin kaksikieliseksi.

Esityksessä on määritelty Oy Yleisradio-Rundradion Ab:n hallinto. Yhtiötä johtaisi eduskunnan neljäksi vuodeksi kerrallaan valitsema hallintoneuvosto. Tavoitteena on nykyistä yritysmäisempi johtamiskulttuuri, jossa toimitusjohtajan ja hallituksen tehtävänä olisi johtaa ja vastata yhtiön toiminnasta hallintoneuvoston ohjeiden mukaisesti.

Oy Yleisradio-Rundradion Ab rahoittaisi edelleen toimintansa pääosin lupamaksuvaroilta. Hallituksen lähtökohtana esityksen laatimisessa on ollut, että MTV Oy maksaa yhtiölle myös edelleen niin sanottua julkisen palvelun maksua. Oy Yleisradio-Rundradion Ab:lle ei annettaisi mainosoikeutta joitain valtioneuvoston myöntämiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Valtioneuvosto päättäisi edelleen lupamaksujen suuruudesta.

Muuta sähköistä viestintää on edelleen tarkoitus ohjata valtioneuvoston myöntämin toimin.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994.

Yleisperustelut

Yleisradioyhtiö on merkittävä kulttuurilaitos. Yhtiön tärkeänä tehtävänä on kansallisen kulttuurin turvaaminen aktiivisena, itsenäisenä ja kulttuuria luovana välineenä. Hallituksella on perusteltu tavoite, jonka mukaan suomalaisen viestintäpolitiikan perustehtävä on ylläpitää maassa sellainen sähköisen viestinnän perusjärjestelmä, että jokainen suomalainen voi vastaanottaa yhteiskunnallisesti merkittävimmät yleisradio-ohjelmat.

Hallituksen esitys antaa mahdollisuuden kehittää yleisradioyhtiötä. Lakiehdotuksessa määritellään julkisen palvelu yleisradiotoiminnan tehtäväksi ja yhtiön rahoitus. Liikennevaliokunta korostaa, että julkisen palvelun periaate velvoittaa yleisradioyhtiötä ottamaan ohjelmapoliti-

tiikassaan huomioon useita näkökulmia. Lakiehdotus, korjattuna, mahdollistaa myös yleisradioyhtiön kehittymisen nykyistä yritysmaisempaan johtamistapaan.

Sivistysvaliokunnan lausuntoon viitaten liikennevaliokunta toteaa, että saamenkielisellä radio- ja televisiotoiminnalla on suuri merkitys saamelaiselle kulttuurille ja saamen kielelle. Norjassa ja Ruotsissa yleisradioyhtiöt radiotoiminnan ohella tuottavat saamenkielistä televisioohjelmaa. Liikennevaliokunta pitää tärkeänä, että myös Suomessa taloudellisten mahdollisuuksien mukaan saadaan aikaan saamenkielistä televisiotuotantoa.

Liikennevaliokunta yhtyy hallituksen esitykseen, että yleisradioyhtiö säilytetään liikenneministeriön hallinnonalalla ja korostaa yhtiön olevan eduskunnan alainen.

Hallituksen esitys merkitsee yleisradiolainsäädännössä siirtymistä uuteen aikakauteen. Vuosiin ei viestintäpolitiikassa ole ryhdytty näin mittavaan lainsäädäntöhankkeeseen, joka välittömästi vaikuttaa merkittävästi tärkeimmän yhteiskunnan omistaman viestintäyhtiön toimintaan. Tämä edellyttää huolellisesti tehtyä lainsäädäntöä, jossa painopisteen tulisi olla valmistelussa. Valmistelutöitä on olemassa 1970-luvulta alkaen. Tästä voisi vetää johtopäätöksen, että lainvalmistelu olisi ollut erityisen huolellista ja hyvää laatua.

Liikennevaliokunta kuitenkin toteaa hallituksen esityksen olevan lainsäädäntötekniisesti ja osittain asiallisesti poikkeuksellisen heikkoa tasoa. Hallituksen esityksen arviointia on vaikeutanut epäselvä ja epä johdonmukainen sisältö. Lakiehdotuksen tekniset heikkoudet ovat luonteeltaan sellaisia, että perustuslakivaliokunta on jo vakiintuneen käytäntönsä mukaan kiinnittänyt erityistä huomiota vaatimukseen hyvästä lainsäädäntötavasta — tämä hallituksen esitys ei sitä täytä.

Lakitekstiin ja perusteluihin on tehty runsaasti perustuslakivaliokunnan ja muiden asiantuntijoiden esittämiä muutoksia, joita kaikkia ei mieltäni erikseen mainita.

Valiokunnan kannanotot ja muutosehdotukset

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää lakiehdotusta tarpeellisenä ja puoltaa sen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Liikennevaliokunta huomauttaa hallituksen esityksen perusteluista poiketen, että Oy Yleisradio Ab:n ja MTV Oy:n välinen perussopimus, johon yhtiöiden välinen yhteistyö perustuu, ei ole voimassa vuoteen 1999, kuten hallituksen esityksessä väitetään, vaan sopimus on voimassa toistaiseksi ja molemminpuolinen irtisanomisaika on kaksi vuotta irtisanomispäivästä lukien.

Lain nimike: Lain nimike on valiokunnan mielestä syytä muuttaa. Valiokunnan mielestä on noudatettava sitä käytäntöä, jonka mukaan molempia kieliä ei käytetä rinnakkain. Yhtiön luonteesta ja maan virallisesta kaksikielisyydestä seuraa, että yhtiöllä on suomenkielinen ja ruotsinkielinen nimi. Käytännölliset näkökohdat puoltavat myös lain nimikkeen muuttamista ehdotetulla tavalla.

1 §: Viittaussäännös on lisätty 7 §:ään, jotta käsite ”julkinen palvelu” tulisi lakitekstissä selkeämmin osoitetuksi, kuten perustuslakivaliokunta vaati. Lisäksi pykälään on tehty teknisiä tarkistuksia, joita edellyttivät 3 §:n täsmentäminen sekä radiolaitteista annetun lain ja osakeyhtiölain täsmällisempi huomioiminen tässä laissa.

2 §: Viitaten perustuslakivaliokunnan lausuntoon ja asiantuntijalausuntoihin liikennevaliokunta ehdottaa pykälän viimeisen lauseen poistamista merkitykseltään epäselvänä ja tarpeettomana.

3 §: Valiokunta ehdottaa jälleen teknisiä tarkistuksia, jotka ovat tarpeen systematiikan ja lakitekniikan kannalta. Määrittely liikenneministeriön hallinnonalasta on siirretty lain 1 §:ään ja 2 momentti 5 §:n uudeksi 4 momentiksi.

4 §: Lakiehdotuksen 4 §:ään liikennevaliokunta ehdottaa lisättäväksi toimitusjohtajan yhtiön hallintoelimiin kuuluvaksi, koska tämä on osakeyhtiölainsäädännössä omaksuttu käytäntö.

5 §: Hallintoneuvoston vaalitapa on perustuslakivaliokunnan ehdotuksen mukaisesti muutettu vastaamaan nykyistä valtiopäiväjärjestyksen 83 §:n 4 momentin mukaista menettelytapaa. Hallintoneuvosto valittaisiin siten aina eduskuntavaalien jälkeen alkavilla ensimmäisillä varsinaisilla valtiopäivillä ja sen toimikausi kestäisi vaalikauden ajan. Liikennevaliokunnan käsityksen mukaan hallintoneuvoston jäseneksi olisi myös valittava tieteen edustaja. Vielä liikennevaliokunta ehdottaa, että hallintoneuvoston jäsenen kansalaisuusvaatimus poistetaan tarpeettomana ja poikkeuksellisen järjestelynä osakeyhtiössä.

6 §: 1 momentin 1 kohta on poikkeuksellinen ja hallituksen esityksessä hyvin ennakkoluulot-

tomasti muotoiltu. Säännös yhtiön toimitusjohtajan erottamisesta viiden vuoden toimikaudeksi olisi ainutlaatuista Suomen lainsäädännössä ja voisi johtaa omituisiin tilanteisiin pääjohtajan toimikauden ollessa erottamisajan pituinen. Liikennevaliokunta katsoo, ettei se ole valmis tämänkaltaiseen lainsäädäntöön ja ehdottaa säännöksen muotoilemista uudelleen.

Perustelujen oikaisemiseksi valiokunta toteaa, että sähköisen viestinnän nopea kehittyminen edellyttää yhtiön hallinto-organisaatiolta valmiuksia nopeaan sopeutumiseen, joita hallituksen esitys ei täysin toteuta. Tarkoituksenmukainen organisointi ja työnjako saattaa vaatia pikaisiakin muutoksia. Tavoitteeksi tulee asettaa hallinnon hoitaminen joustavasti ja mahdollisimman pitkälle ilman kiinteitä, laissa ja sen perusteluissa määrättyjä määrällisiä ja toimenkuviin liittyviä määräyksiä. Hallituksen esityksessä puututaan liiallisesti hallituksen jäsenten toimenkuvien yksityiskohtiin.

Lakiehdotuksen 1 momentin 4 kohta antaa hallintoneuvostolle sananvapauden kannalta liian väljät valtuudet. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten liikennevaliokunta ehdottaa, että sanamuotoa tarkennetaan.

Hallituksen esityksen eräänä keskeisenä tavoitteena on nykyistä yritysmäisempi johtamiskulttuuri. Tähän tavoitteeseen ei sovi osakeyhtiöistä yleensä ja muista valtionyhtiöistä poikkeava 1 momentin 5 kohdan säännös, jonka mukaan hallintoneuvosto päättää henkilökunnan palvelussuhteen perusteet ja yleiset ehdot. Liikennevaliokunnan käsityksen mukaan yhtiön toiminnassa ei ole mitään sellaista yritystoimintaan liittyvää erityisluonnetta, mikä edellyttäisi poikkeamista yleisistä työmarkkinoiden päätöksentekomenettelyistä, ja ehdottaa yhtiön toimintaa jäykistävän säännöksen poistamista.

7 §: Liikennevaliokunta ehdottaa tämän pykälän poistamista, koska sen tarkoitus on saavutettu aikaisemmin täsmennyksin.

7 (8) §: Hallituksen esityksen yleisperusteluissa todetaan, että tavoitteena on turvata erityisesti kotimaisen luovan kulttuurin tuottaminen ja kehittäminen. Tämä ei kuitenkaan selkeästi ilmene 7 §:stä. Liikennevaliokunta ehdottaa, että 7 §:n 2 momentin 2 kohtaan tehdään sivistysvaliokunnan lausunnon mukainen tätä tarkoittava lisäys.

Liikennevaliokunta pitää tärkeänä, että yhtiön tehtäviksi voidaan antaa varsinaisia poikkeusoloja koskevien, puolustuslaissa ja valmiuslaissa säädettyjen tiedottamisvelvollisuuksien li-

säksi myös normaaliajan onnettomuus- ja hätätilanteissa annettavien pelastuspalvelutiedotteiden lähettäminen. Normaaliolojen hyvin erityyppisten tiedotusten ja tiedotustarpeiden jatkuvan muuttumisen vuoksi valiokunta katsoo, että määritelmä on tarkoituksenmukaisempaa tehdä asetuksessa siten kuin liikennevaliokunta 7 §:n 2 momentin 5 kohdan osalta on ehdottanut. Tiedotukset olisivat lähinnä poliisi- ja pelastusviranomaisien tiedotuksia.

Säännöksen 2 momentin 6 kohtaan valiokunta ehdottaa yhtiön julkisen palvelun tehtäväksi myös ohjelmien valmistamista ja tuottamista koskevaa lisäystä. Tällä muutoksella korostetaan yhtiön tehtävää kansallisen kulttuurin ja ohjelmatuotannon turvaajana.

10 §: Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten liikennevaliokunta ehdottaa mainonnan kieltä koskevan säännöksen siirtämistä lakisysteemaattisesti oikeampaan paikkaan, uudeksi 12 §:ksi.

9 (11) §: Säännöksen 1 momenttiin ehdotetaan tekniseksi tarkistukseksi katsottava poisto.

10 (12) §: Liikennevaliokunta ehdottaa säädettäväksi vastaanottimen käyttömaksusta lupamaksun sijaan, koska perustuslakivaliokunnan kannanoton mukaan hallussapitolupavaatimus on yksiselitteisesti sananvapauden periaatteen sisältyvä kuuntelemisen vapautta loukkaava vaatimus.

11 (13) §: Säännökseen ehdotetaan terminologista muutosta, koska asiantuntijat ovat pitäneet kyseenalaisena, onko siinä käytetty maksukäsitettä oikein.

12 (10) §: Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, että valtiosääntöoikeudellisista syistä on välttämätöntä, ettei valta poiketa lain pääsäännöstä, mainoskiellosta, jää ehdotettuun tapaan avoimeksi. Yhtiön tehtävä on kuitenkin pyrkiä välittämään merkittävät kansalliset ja kansainväliset tapahtumat katsojille. Säännöksen taustalla on kehitys, jossa ennen kaikkea urheilutapahtumien ohjelmakustannukset ovat nousseet moninkertaisiksi. Liikennevaliokunta ehdottaa, että säännöstä muodollisesti täsmennetään niin, että lupatoimivalta olisi tapauskohtainen ja kohdistuisi vain lupapäätöksessä yksilöitäviin ohjelmiin. Valiokunnan käsityksen mukaan säännöksen tulkinnan tulee kuitenkin olla tarkoituksenmukainen, esimerkiksi kansainvälisten arvokisojen lähettäminen tai välittäminen voitaisiin käsittää erilliseksi tapauskohtaisesti ohjelmaksi.

14 §: Pykälä ehdotetaan poistettavaksi.

Mitä pykälän 1 momenttiin tulee, niin liikennevaliokunnan käsityksen mukaan valtioneuvoston tehtäviin ei kuulu, eikä muutakaan tarvetta ole lain 8 §:n 1 momentin 5 kohdan muutoksen jälkeen asetuksella säädellä eduskunnan valvonnassa toimivan yhtiön toimintaa, kuten ohjelmapolitiikkaa. Poistettava säännös on myös asiantuntijalausuntojen perusteella sananvapauden näkökulmasta arveluttava.

Pykälän 2 momentti on tarpeeton, koska kansainväliset sopimukset on saatettava eri menettelyssä asianmukaisesti voimaan ja ne sen jälkeen tulevat osaksi oikeusjärjestystämme ja siis sellaisinaan noudatettaviksi.

14 (16) §: Valiokunnan saaman asiantuntijaselvityksen perusteella pykälän 1 momentin 1 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi lakitekkinen lisäys.

Liikennevaliokunta edellyttää, että hallitus seuraa yleisradiotoimintaa ja sähköistä viestintää koskevan lainsäädännön ajanmukaisuutta siten, että se vastaa alalla tapahtuvaa teknistä ja muuta kehi-

tystä, ja tarvittaessa ryhtyy toimenpiteisiin alaa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

Lainsäätämisyjärjestys

Liikennevaliokunta on saanut asiasta perustuslakivaliokunnalta lausunnon (PeVL 23). Perustuslakivaliokunta on katsonut, että lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä. Muuttaessaan hallituksen esitykseen sisältyvää lakiehdotusta liikennevaliokunta on ottanut huomioon perustuslakivaliokunnan lausunnon asiasta. Edellä sanottuun viitaten liikennevaliokunnan ehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä.

Valiokunta ehdottaa kunnioittaen,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

Yleisradio Oy:stä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Yhtiön asema

Yleisradio Oy on 7 §:n mukaista julkisen palvelun yleisradiotoimintaa harjoittava liikenneministeriön hallinnonalalla toimiva osakeyhtiö. Yhtiö voi harjoittaa myös muuta toimintaa yhtiöjärjestyksensä mukaisesti.

Yhtiö saa harjoittaa yleisradiolähetystoimintaa ilman radiolaitteista annetussa laissa (8/27) tarkoitettua toimilupaa niillä kanavilla ja taajuuksilla, jotka sille asianomaisessa järjestyksessä on myönnetty tai myönnetään. Toiminnan harjoittamisessa tarvittaviin teknisiin laitteisiin sovelletaan, mitä radiolaisissa (517/88) ja teletointalaisissa (183/87) säädetään.

Yhtiöön sovelletaan osakeyhtiölain (734/78) säännöksiä tässä laissa säädetyn poikkeuksin.

2 §

Yhtiön omistussuhteet

Yhtiön osakekannasta on valtion omistuksessa ja hallinnassa oltava määrä, joka on vähintään 70 prosenttia yhtiön kaikista osakkeista ja kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä. (Poist.)

3 §

Yhtiön toimintaedellytykset

(Poist.) Liikenneministeriön tulee ottaa huomioon 7 §:n mukaisen julkisen palvelun yleisradiotoiminnan toimintaedellytykset kehitettäessä muuta yleisradiotoimintaa.

(2 mom. poist.)

2 luku

Yhtiön hallinto

4 §

Yhtiön hallintoelimet

Yhtiön hallintoeliminä ovat hallintoneuvosto, (poist.) hallitus ja toimitusjohtajana toimiva pääjohtaja.

5 §

Hallintoneuvosto

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä).

Hallintoneuvoston jäsenet valitsee eduskunta eduskuntavaalien jälkeen alkavilla ensimmäisillä varsinaisilla valtiopäivillä. Heidän toimensa alkaa niin pian kuin vaali on suoritettu ja kestää uusien hallintoneuvoston jäsenten vaalien toimittamiseen. Vaalin toimittavat eduskunnan valitsijamiehet. Jos vaalissa ei saavuteta yksimielisyyttä, vaali toimitetaan suhteellisen vaalitavan mukaan. (Poist.) Hallintoneuvoston jäseneksi on valittava tiedettä, (poist.) taidetta, sivistystyötä ja elinkeino- ja talouselämää tuntevia sekä eri yhteiskunta- ja kieliryhmiä edustavia henkilöitä.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Liikenneministeriön edustajalla on oikeus olla läsnä yhtiön hallintoneuvoston kokouksissa sekä käyttää niissä puhevaltaa. Liikenneministeriön edustajalla ei ole puhevaltaa ohjelmapoliittisissa asioissa.

6 §

Hallintoneuvoston tehtävät

Hallintoneuvoston tehtävänä on:

1) ottaa sekä erottaa yhtiön toimitusjohtaja, jonka toimikausi on viisi vuotta, sekä vahvistaa hänen palkkansa ja muut toimeen liittyvät ehdot;

2) ottaa ja erottaa toimitusjohtajan esityksestä yhtiön hallituksen jäsenet siten, että hallitus on kokoonpanoltaan monipuolinen ja edustaa muun muassa eri yhteiskuntaryhmiä ja molempia kieliryhmiä, sekä vahvistaa hallituksen jäsenten palkka ja muut heidän toimeensa liittyvät ehdot;

(3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

4) pitää huolta, että erityisesti julkisen palvelun ohjelmatoiminnan mukaiset tehtävät tulevat suoritetuksi;

(5 kohta poist.)

(5 kohta kuten hallituksen esityksen 6 kohta)
6) antaa valtuus yhtiön toiminimen kirjoittamiseen (hallituksen esityksen 7 kohta);

(7—9 kohta kuten hallituksen esityksen 8—10 kohta)

10) kutsua koolle yhtiökokous ja valmistella siinä käsiteltävät asiat.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Hallintoneuvosto on kutsuttava kuukauden kuluessa koolle käsittelemään nimettyä asiaa, milloin kolmasosa jäsenistä vaatii sitä kirjallisesti puheenjohtajalta.

7 §

(Poist.)

3 luku

Yhtiön tehtävät

7 (8) §

Julkisen palvelu

Yhtiön tehtävänä on tuoda täyden palvelun yleisradio-ohjelmisto jokaisen saataville yhtäläisin ehdoin.

Toiminnan tulee julkisen palvelun erityisinä tehtävinä:

(1 kohta kuten hallituksen esityksessä);

2) tukea, luoda ja kehittää kotimaista (poist.) kulttuuria ja välittää sen tuloksia jokaisen saataville;

(3 ja 4 kohta kuten hallituksen esityksessä)

5) välittää asetuksella tarkemmin säädettäviä viranomaistiedotuksia ja varautua yleisradiotoiminnan hoitamiseen poikkeusoloissa; sekä

6) valmistaa, tuottaa ja lähettää suomalaisia ohjelmia ja välittää uutisia ja ohjelmia Suomen ja ulkomaiden välillä.

8 (9) §

Muut tehtävät

Yhtiökokous voi päättää muuttaa yhtiöjärjestystä siten, että yhtiö harjoittaa myös muuta toimintaa kuin julkisen palvelun yleisradiotoimintaa. Tällainen toiminta on järjestettävä kirjainpidollisesti erilliseksi julkisen palvelun yleisradiotoiminnasta.

10 §

(Poist.)

4 luku

Yhtiön rahoitus

9 (11) §

Radiatorahasto

Julkisen palvelun yleisradiotoiminnan rahoittamista ja yleisradiotoiminnan edistämistä varten on valtion talousarvion ulkopuolinen radiolaitteista annetun lain (poist.) mukainen valtion radiatorahasto, jota hoitaa Telehallintokeskus.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

10 (12) §

Vastaanottimenkäyttömaksut

Yleisradiolähetysten vastaanottamiseen tarjottujen radiolaitteiden käyttämisestä (poist.) kannettavat maksut ja viivästymismaksut kerätään radiolaitteista annetun lain (poist.) mukaisesti valtion radiatorahastoon.

11 (13) §

Muut tulot

Valtioneuvosto voi päättää myös muiden yleisradiotoimintaan liittyvien tulojen keräämisestä radiatorahastoon.

5 luku

Erinäiset säännökset

12 (10) §

Mainonnan kielto

Yhtiö ei saa lähettää hallitsemillaan radio- ja

televisiokanavilla liike- tai muuta siihen verrattavaa mainontaa. Valtioneuvostolla on kuitenkin oikeus erityisestä syystä myöntää *yhtiölle ohjelmakohtainen oikeus tällaisen mainonnan lähettämiseen (poist.)*.

14 §

(*Poist.*)

6 luku

Voimaantulo

13 (15) §

(Kuten hallituksen esityksessä)

14 (16) §

Kumottavat säännökset

Tällä lailla kumotaan:

1) valtioneuvoston oikeudesta luovuttaa yleisradiotoimintaa varten valtiolle hankittu omaisuus osakeyhtiölle 18 päivänä toukokuuta 1934 annettu laki (216/34) *siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen ja*

(2 kohta kuten hallituksen esityksessä)

15 (17) §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 1993

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Saapunki, varapuheenjohtaja Kasurinen sekä jäsenet Antvuori (osittain), Hassi, Karhunen, Kekkonen

(osittain), Kohijoki, Lahikainen, Lahtinen (osittain), M. Laukkanen, Myller, Mölsä, Rauramo, Renlund, Rossi, Rönholm, Seppänen (osittain), Suhonen ja Tennilä.

Vastalauseita

I

Laissa annetaan Yleisradiolle mahdollisuus harjoittaa myös muuta toimintaa kuin julkisen palvelun yleisradiotoimintaa. Esitetty sanamuoto antaa joustavuutta yhtiön toimintaan, mutta toisaalta ei rajaa mitenkään valtuutta laajentaa toimintaa. Yhtiön toiminta olisikin syytä rajata yleisradiotoimintaan liittyvään toimintaan, joka käsittää yhtiön nykyisen laajuisen toiminnan.

Pääsääntönä pitää olla, ettei lupamaksutuloja käytetä muuhun kuin julkisen palvelun yleisradiotoiminnan rahoitukseen.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

Yleisradio Oy:stä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—7 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

8 §

Muut tehtävät

(Poist.) Yhtiö voi harjoittaa myös muuta yleisradiotoimintaan liittyvää toimintaa kuin julkisen

palvelun yleisradiotoimintaa. Tällainen toiminta on järjestettävä kirjanpidollisesti erilliseksi julkisen palvelun yleisradiotoiminnasta.

9—15 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 1993

Minna Karhunen
Pirjo Antvuori

Satu Hassi

Anssi Rauramo
Maunu Kohijoki

II

Yleisradiolain säätäminen on ollut tarpeellista. Yleisradio on merkittävä suomalainen kulttuurilaitos, joka turvaa täyden palvelun periaatteella monipuolisen ohjelmiston kaikkien suomalaisten saataville. Yleisradion tärkeä tehtävä on saattaa myös suomalaista kulttuuria ja elämänmuotoa tunnetuksi maamme rajojen ulkopuolella. Näitä laajoja ja haastavia tehtäviä varten Oy Yleisradio Ab tarvitsee riittävät taloudelliset resurssit. Tästä syystä yhtiöllä pitäisi olla oikeus lähettää myös mainoksia valtioneuvoston erikseen harkitsemissa laajuudessa. Valiokunnan enemmistö on rajannut mainosoikeuden

tapauskohaiseksi eli jokaista ohjelmaa varten olisi valtioneuvoston käsiteltävä mainoslupa erikseen. Tätä ei voi pitää tarkoituksenmukaisena. Mm. suurten kansainvälisten urheilukilpailujen ohjelmakustannukset ovat nousseet niin korkeiksi, että näissä yhteyksissä on välttämätöntä osa kustannuksista kattaa mainostuloilla, jotta näiden kilpailujen lähettäminen voidaan turvata myös suomalaisille katsojille.

Siirtymäsäännöksessä olisi mielestämme tullut lähteä siitä, että nykyisen hallintoneuvoston toimikausi loppuu silloin, kun uusi laki astuu voimaan. Uuden lain mukaisen hallintoneuvos-

ton valta, vastuu ja kokoonpanovaatimukset muuttuvat niin suuresti, että olisi tarkoituksenmukaista tässä yhteydessä valita uusi hallinto-neuvosto.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

Oy Yleisradio Ab:stä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—11 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

12 §

Mainonnan kielto

*Oy Yleisradio Ab ei saa lähettää hallitsemil-
laan radio- ja televisiokanavilla liike- tai muuta
siihen verrattavaa mainontaa. Valtioneuvostolla
on kuitenkin oikeus erityisestä syystä myöntää
Oy Yleisradio Ab:lle oikeus liike- tai muun siihen
verrattavan mainonnan lähettämiseen ohjelmien
yhteydessä.*

13 ja 14 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

15 §

Siirtymäsäännös

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

*Lain tultua voimaan valitaan tämän lain mukai-
sesti uusi hallintoneuvosto. Seuraavien eduskunta-
vaalien jälkeen alkaviin ensimmäisiin varsinaisiin
valtiopäiviin toimivan hallintoneuvoston tehtävänä
on valita yhtiön toimitusjohtaja ja hänen esitykses-
tään hallituksen muut jäsenet.*

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 1993

Anna-Liisa Kasurinen

Riitta Myller

EDUSKUNNAN
PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Liite 1

Helsingissä

29 päivänä lokakuuta 1993

Lausunto n:o 23

Liikennevaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 17 päivänä syyskuuta 1993 hallituksen esityksen n:o 124 laiksi Oy Yleisradio-Rundradion Ab:stä liikennevaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa liikennevaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina osastopäällikkö Vesa Palonen liikenneministeriöstä, Oy Yleisradio Ab:n hallintoneuvoston puheenjohtaja Seppo Niemelä, kansliajohtaja Jussi Tunturi Oy Yleisradio Ab:stä, professori Mikael Hidén, professori Antero Jyränki, assistentti Sami Manninen, professori Kaarle Nordenstreng, vt. professori Teuvo Pohjolainen, professori Ilkka Saraviita ja professori Kaarlo Tuori.

Käsiteltyään asian valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Oy Yleisradio-Rundradion Ab:stä. Esityksen mukaan Oy Yleisradio-Rundradion Ab (jäljempänä yleisradioyhtiö) olisi julkisen palvelun yleisradiotoimintaa harjoittava osakeyhtiö, jonka osakkeista valtion tulisi omistaa vähintään 70 prosenttia. Yleisradioyhtiö toimisi suoraan lainojalla ilman erillistä toimilupaa. Muuta sähköistä viestintää on edelleen tarkoitus ohjata valtioneuvoston myöntämin toimiluvuin.

Yleisradioyhtiötä johtaisi eduskunnan neljäksi vuodeksi kerrallaan valitsema hallintoneuvosto. Yleisradioyhtiö rahoittaisi edelleen toimintansa pääosin lupamaksuvaroilla.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994.

Esityksen säätämisyjärjestysperustelujen mukaan lailla ei muutettaisi eduskunnan tehtäviä yleisradioyhtiön hallinnossa, minkä vuoksi lakiehdotus voidaan tältä osin käsitellä tavallises-

sa lainsäädäntöjärjestyksessä. Radiorahaston osalta lakiehdotuksessa ei ole perustelujen mukaan kysymys uuden rahaston perustamisesta eikä rahaston muuttamisesta, minkä vuoksi lakiehdotus voidaan hallitusmuodon 6 luvun kannalta käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä.

Valiokunnan kannanotot*Sananvapaudesta*

Hallitusmuodon 10 §:n mukaan Suomen kansalaisella on sananvapaus sekä oikeus kirjoituksen ja kuvallisen esityksen painosta julkaisemiseen kenenkään niitä ennakolta ehkäisemättä. Säännöksiä näiden oikeuksien käyttämisestä annetaan lailla.

Lausunnossa n:o 8/1961 vp perustuslakivaliokunta asettui sille kannalle, että hallitusmuodon 10 §:n sananvapaussäännökset koskevat myös yleisradiotoimintaa (ks. kaapelilähetystoiminnasta PeVL 2/1986 vp). Samassa yhteydessä valiokunta — otettuaan huomioon aaltopituuksien ja televisiokanavien vähäisyydestä yleisradiotoiminnalle aiheutuvat tosiasialliset rajoitukset — katsoi, että perustuslakikysymykseksi ei muodostu se, rakentuuko radiotoiminnan sääntely radiomonopolin vai radiovapauden pohjalta. Näissä kummassakin tapauksessa valiokunta piti tavallisen lainsäädäntöjärjestyksen edellytyksenä lakiin otettavia riittäviä takeita siitä, että kansalaisten oikeus ajatusten vapaaseen esittämiseen radioteitse turvataan hallinnolliselta mielivallalta ja myös muilta tahoilta mahdollisesti tulevilta loukkauksilta. Muutoin jäi valiokunnan mielestä harkintakysymykseksi, kummassako järjestelmässä voidaan parhaiten turvata kansalaisille tarkoitettu oikeus.

Esityksessä ehdotettu toimilupapakon poistaminen lisää muodollisesti yleisradioyhtiön riip-

pumattomuutta valtioneuvostosta. Edelleenkin valtioneuvostolle ja telehallintokeskukselle tosin jäisi mahdollisuuksia vaikuttaa yhtiöön sen riippumattomuutta kaventavasti. Lakiehdotuksessa yhtiön asema on kuitenkin kokonaisuutena järjestetty sellaiseksi, että ehdotus voidaan tältä kannalta arvioituna käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä. Valiokunta kuitenkin huomauttaa siitä, eikä ohjelmapolitiikka pitäisi rajata 3 §:n 2 momentin ulkopuolelle.

Yleisradiolähetystoiminnan harjoittamisen toimilupajärjestelmä perustuu vuonna 1927 annettuun lakiin radiolaitteista. Käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen mukaan yleisradioyhtiö saa harjoittaa yleisradiotoimintaa (po. yleisradiolähetystoimintaa radiolaitelain 1.3 §:n takia) suoraan lain perusteella ja siis ilman toimilupaa.

Valiokunnan käsityksen mukaan tällainen ratkaisu on periaatteellisesti erikoinen. Ääritapauksessa sen voi sanoa lisäävän mahdollisuuksia käyttää toimilupaharkintaa monopolin perustamiseen. Esitetyn näkökohdan merkitystä nykyisessä tilanteessa suhteellistuttaa kuitenkin jonkin verran se, että MTV Oy on 2.9.1993 saanut valtioneuvostolta toimiluvan harjoittaa kaupallista televisiotoimintaa. Toimilupa on voimassa 14.12.1999 asti. Lakiehdotuksesta aiheutuva yleisradioyhtiön muodollinen erikoisasema ei tällaisessa tosiasiallisessa tilanteessa vaikuta lain säätämisyjärjestykseen.

Vuoden 1927 radiolaitelaki on sananvapauden näkökulmasta auttamattomasti vanhentunut. Se ei yhdessä nyt käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen kanssa muodosta edes lainsäädäntöteknisesti kelvollista pohjaa yleisradiotoiminnan sääntelylle. *Valiokunta edellyttää*, että hallitus käynnistää pikaisesti lainsäädännön kokonaisuudistuksen valmistelun, jonka tavoitteena on laatia hallitusmuodon sananvapaussäännökset asianmukaisesti huomioon otava ehdotus yleisradiolainsäädännöksi tai koko sähköistä joukkoviestintää koskevaksi lainsäädännöksi.

Esittämänsä liittyen valiokunta mainitsee vielä, että kyseisessä vuoden 1961 lausunnossa pidettiin yleisradiovastaanottolaitteen hallussapitolupavaatimusta yksiselitteisesti sananvapauden periaatteeseen sisältyvää kuuntelemisen vapautta loukkaavana. Tuollaista lupaa kuitenkin edellytetään radiolaitelaissa, jonka 4 §:n 3 momentin sanamuoto asiallisesti ottaen toistetaan lakiehdotuksen 12 §:ssä. Valiokunnan mielestä on syytä muuttaa lakiehdotusta ja tässä yhteydessä myös radiolaitelakia niin, että vuoden 1961

lausunnossa mainittu epäkohta poistuu. Lisäksi maksun perusteista sekä maksun perimiskelpoisuudesta tulee säätää riittävän täsmällisesti.

Hallintoneuvoston jäsenten valitseminen

Lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentin mukaan eduskunta valitsee yleisradioyhtiön hallintoneuvoston jäsenet. Tämä tehtävä säädettiin eduskunnalle vuonna 1948 lailla. Se säädettiin perustuslainsäätämisyjärjestyksessä, koska tällaisen toimeenpanovaltaan kuuluvan tehtävän antaminen eduskunnalle poikkesi hallitusmuodon 2 §:ssä ilmaistusta periaatteesta (PeVL 5/1946 vp). Eduskunnan lakiehdotuksen mukaiset tehtävät hallintoneuvoston valinnassa eivät laajene nykyisestä, joten kyseinen 5 §:n säännös ei vaadi lakiehdotuksen käsittelemistä perustuslainsäätämisyjärjestyksessä (vrt. PeVL 1/1988 vp ja 10/1990 vp).

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että jos hallintoneuvoston jäsenet on tarkoitus nykyiseen tapaan valita eduskunnan vaalikaudeksi, ehdotettua sääntelyä tulisi muuttaa esimerkiksi valtiopäiväjärjestyksen 83 §:n 4 momentin mukaiseksi.

Radorahasto

Lakiehdotuksen 11 §:n tarkoittama radorahasto on jo olemassa. Rahaston käyttötarkoitus ei muutu lakiehdotuksen perusteella. Myöskään rahaston suuruus ei kasva lakiehdotuksen johdosta ainakaan sillä tavoin, että rahastoa olisi pidettävä asiallisesti uutena rahastona ja siten hallitusmuodon 6 luvun vastaisena. Lakiehdotus voidaan näin ollen tältäkin kannalta arvioituna käsitellä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä.

Radorahaston suuruuteen näyttäisi liittyvän lakiehdotuksen 13 §. Se ei kuitenkaan ole säännös, joka hallitusmuodon 62 §:n huomioon ottaen voisi sisältää oikeudellisen perusteen joidenkin uusien maksujen määräämiseen. Ehdotetun pykälän ainoaksi merkitykseksi jää näin ollen, että sen nojalla voidaan jollakin muulla perusteella, laillisesti kannettavia yleisradiotoimintaan liittyviä maksuja ohjata radorahastoon. Näin ymmärrettynä 13 § ei vaikuta lakiehdotuksen käsitteilyjärjestykseen.

Pykäläehdotuksen johdosta olisi valiokunnan mielestä vielä selvitettävä, onko siinä käytetty oikein maksu-käsitettä vai onko säännöksen tarkoitus koskea esimerkiksi yksityisoikeudellisella perusteella kertyviä tuloja.

Lakiehdotuksen 14 §:n 2 momentti

Lakiehdotuksen 14 §:n 2 momentin sanamuoto on sillä tavoin avoin, ettei liikenneministeriön valtaa antaa säännöksessä tarkoitettuja määräyksiä ole mitenkään rajattu. Tästä huolimatta erinäisiä rajoituksia kuitenkin on olemassa. Ehdotus ei ensiksikään delegoi ministeriölle sopimuskentekovaltaa eikä toiseksi valtuuta ministeriötä huolehtimaan tarkoitettujen sopimusten valtiosisäisestä voimaansaattamisesta. Näin ollen sopimusten voimaansaattamisvaiheeseen jää esimerkiksi sen tutkiminen, millainen on sopimusmääräysten ja hallitusmuodon sananvaussäännösten suhde. Muun muassa tällä seikalla on vaikutusta sopimuksen voimaansaattamistapaan.

Näin ymmärrettynä ehdotus ei ole ongelmallinen valtiosäännön kannalta. Voidaan kuitenkin kysyä, mikä 14 §:n 2 momentin normatiivinen merkitys voi olla, jos tarkoitettut kansainväliset sopimukset joka tapauksessa on saatettava eri menettelyssä asianmukaisesti voimaan Suomessa ja ne sen jälkeen tulevat osaksi oikeusjärjestystä. Avoimeksi jää, minkä vuoksi yleisradioyhtiöön olisi vielä erikseen kohdistettava sopimuksia vastaavia määräyksiä ministeriön päätöksellä.

Yksityiskohtia

Lain 1 §:n 1 momentin mukaan yleisradioyhtiö on julkisen palvelun yleisradiotoimintaa harjoittava osakeyhtiö. Tällä käsitteellä on suoranaista juridista merkitystä ainakin 6 §:n 1 momentin 4 kohdan ja 9 §:n kannalta. Käsitteen sisältö jää kuitenkin kovin epämääräiseksi. Lisäksi 8 §:ssä puhutaan yhtäältä täydestä palvelusta ja toisaalta julkisesta palvelusta. Valiokunnan mielestä käsite tulisi määritellä lakitekstissä.

Lain 6 §:n 1 momentin 4 kohdan sanonta antaisi hallintoneuvostolle sananvapauden kannalta liian väljät valtuudet. Sananvapauteen liittyvistä syistä sanamuotoa tulisi tarkentaa, esimerkiksi seuraavasti: "Pitää huolta, että erityisesti julkisen palvelun ohjelmatoiminnan mukaiset tehtävät tulevat suoritetuiksi."

Lain 9 § merkitsisi yhtiön toimialaa koskevan päätösvalan jakamista lainsäätäjän ja yhtiökouksen välillä. Asiallisesti ottaen kysymys on siitä, että ehdotuksen rajoissa tuota päätösvaltaa käyttäisi valtion edustajana liikenneministeri. On puute, ettei ehdotukseen varsinaisesti sisälly mitään rajoituksia yhtiön tehtävien laajentami-

selle. Valiokunnan käsityksen mukaan lakia pitää tässä suhteessa täsmentää.

Ehdotuksen 10 §:ään sisältyy mainonnan kieltö ja samalla myös valtioneuvoston jokseenkin rajoitukseton valta myöntää lupa mainonnan lähettämiseen. Valtiosääntöoikeudellisista syistä on välttämätöntä, ettei valta poiketa lain pääsäännöstä jää ehdotettuun tapaan avoimeksi. Säännöstä on mahdollista muodollisesti täsmentää esimerkiksi niin, että lupatoimivalta olisi tapauskohtainen eli kohdistuisi vain lupapäätöksessä yksilöitäviin ohjelmiin, tai niin, että lakiin ei lainkaan sisällytetä yleistä kieltöä. Säännöksestä voidaan vielä todeta, että yleisradioyhtiön riippumattomuutta lisäisi, jos päätökset mainonnan lähettamisestä joidenkin ohjelmien yhteydessä kuuluisivat yhtiön hallintoneuvostolle, jolla käytännössä on myös mahdollisuudet valvoa kaupallisuuden vaikutuksia julkisen palvelun yleisradiotoimintaan.

Lakiehdotuksen eri kohdista voi havaita, ettei sen ja yleisen osakeyhtiölainsäädännön suhdetta ole selvitetty tarvittavassa määrin. Myöskään ehdotettujen säännösten suhdetta esimerkiksi lakiin valtion osakasvallan käytöstä eräissä taloudellista toimintaa harjoittavissa osakeyhtiöissä ja lakiin ulkomaalaisten yritysostojen seurannasta ei näy pohditun. Liikennevaliokunnan tulisiakin kiinnittää asiaan huomiota.

Lakiehdotuksen lakitekkinen taso

Esitykseen sisältyvä lakiehdotus on lakiteknisesti vaatimaton. Tältä kannalta se rinnastuu lähinnä perustuslakivaliokunnassa aiemmin käsiteltävänä olleeseen postitoimintalakiin (PeVL 14/1993 vp), joka niin ikään oli esitelty liikenneministeriöstä.

Valiokunnan käsityksen mukaan lakiehdotuksen taso selittyy paljolti siitä, mitä esityksen perusteluissa on mainittu: "Esitys on valmisteltu pääosin virkatyönä liikenneministeriössä neuvottellen muun muassa Oy Yleisradio Ab:n edustajien kanssa. ... Esityksestä ei ole pyydetty erikseen lausuntoja." Yhteiskunnallisesti näin merkittävän lainsäädännön valmistelu ei valiokunnan mielestä saa jäädä asianomaisten omiin käsiin. Suomalaiseen lainvalmistelutyyliin aivan pariin viime vuoteen asti vankasti sisältynyt lausuntokierros on osaltaan — oikeusministeriössä suoritettavan tarkastuksen lisäksi — ollut takaamassa sitä, että eduskunnalle on annettu lakiteknisesti kelvollisia lakiehdotuksia.

Edelliseen viitaten perustuslakivaliokunta katsoo, että liikennevaliokunnan tulee paneutua lakiesityksen tasoon ja sisältöön kokonaisuudessaan. Aiemmin jo esille otettujen seikkojen lisäksi seuraavassa esitetään joitain yksittäisiä lisähuomautuksia lakiehdotuksen teknisistä heikkouksista:

Lain 2 §:n ilmaisu ”yleiset edut” jää uudisterminä merkitykseltään epäselväksi.

Lain 3 §:n otsikko on epäonnistunut. Pykälän 2 momentin oikeampi lakisystemaattinen paikka on 5 §:ssä.

Ajatusharha 6 §:n 1 momentin 1 kohdan sanonnassa on korjattava.

Lain 7 §:n 2 momentti tulisi muotoilla esimerkiksi seuraavasti: ”Yhtiöllä on toimitusjohtajana toimiva pääjohtaja.”

Lain 9 §:ssä edellytetään siinä tarkoitettun toi-

minnan järjestämistä tilinpidollisesti erilliseksi julkisen palvelun yleisradiotoiminnasta. Esityksestä ei selviä, mitä tällä erillisyydellä tarkoitetaan ja onko vaatimusta mahdollista täyttää ilman yhtiöittämisratkaisuja.

Mainonnan kieltoa koskevaa 10 §:ää ei voida sijoittaa lukuun, joka otsikkonsa mukaan koskee yleisradioyhtiön tehtäviä.

Lain 16 §:n 1 kohdassa olisi todettava, että siinä mainittu laki kumotaan siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta esittää kunnioittavasti,

että lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Niinistö, jäsenet Jansson, Jäätteenmäki (osittain), Kaari-lahti, Koskinen, M. Laukkanen, J. Leppänen,

Nikula, Näsi, Varpasuo, Vistbacka, Vuoristo, Vähänäkki ja Väistö sekä varajäsenet von Bell ja Helle.

EDUSKUNNAN
SIVISTYSVALIOKUNTA

Helsingissä

22 päivänä lokakuuta 1993

Lausunto n:o 4

Liite 2

Liikennevaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään hallituksen esityksen n:o 124 laiksi Oy Yleisradio — Rundradion Ab:stä 17 päivänä syyskuuta 1993 liikennevaliokuntaan valmistelevalle käsiteltäväksi samalla määrännyt, että sivistysvaliokunnan on annettava lausuntonsa asiasta liikennevaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat asian johdosta olleet kuultavina hallitusneuvos Liisa Ero liikenneministeriöstä, neuvotteleva virkamies Jukka Liedes opetusministeriöstä, radion johtaja Olli Alho, musiikkipäällikkö Antero Karttunen ja teatteripäällikkö Pekka Kyrö Oy Yleisradio Ab:stä, Oy Yleisradio Ab:n hallintoneuvoston puheenjohtaja Seppo Niemelä, aluepäällikkö Reijo Perälä Oy Yleisradio Ab:n Oulun alueelta, uutistuottaja Arja Laakso Oy Yleisradio Ab:n Pohjanmaan alueen Vaasan toimituksesta, aluepäällikkö Juhani Nousuniemi Oy Yleisradio Ab:n saamelaisalueelta, hallituksen puheenjohtaja, kansanedustaja Jörn Donner Suomen elokuvasäätiöstä, puheenjohtaja, filosofian tohtori Panu Rajala valtion kirjallisuustoimikunnasta, professori Heikki Ylikangas ja filosofian tohtori Esa Saarinen.

Sivistysvaliokunta on tarkastellut asiaa toimialansa osalta. Tältä osin valiokunta esittää lausuntonaan seuraavaa.

Hallituksen esitys. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Oy Yleisradio — Rundradion Ab:stä.

Esityksen mukaan Oy Yleisradio — Rundradion Ab olisi julkisen palvelun yleisradiotoimintaa harjoittava osakeyhtiö, joka toimisi suoraan lain nojalla ilman erillistä toimilupaa. Valtion tulisi omistaa yhtiön osakkeista vähintään 70 %.

Esityksessä on määritelty yhtiön hallinto. Yhtiötä johtaisi eduskunnan neljäksi vuodeksi kerrallaan valitsema hallintoneuvosto.

Tässä yhteydessä on tarpeen määritellä julkisen palvelun yleisradiotoiminnan tehtävät ja rahoitus. Ilman selviä viestintäpoliittisia ratkaisuja saattaisivat julkisen palvelun olemassaolo ja sen

rahoitus vaarantua. Julkisen palvelun periaate velvoittaa Oy Yleisradio Ab:n ottamaan ohjelmapolitiikassaan huomioon useita näkökulmia. Selvimmin kaupallisista ohjelmistoista puuttuvat useimmat dokumenttiohjelmatyypit, taide- ja kulttuuriohjelmat, opetusohjelmat sekä vähemmistö- ja etniset ohjelmat. Kaikilla Oy Yleisradio Ab:n ohjelmilla ei ole laajaa katsoja- tai kuulijakuntaa, mutta julkisen palvelun yleisradio-ohjelmistolla on muitakin laatukriteereitä kuin katsojaluvut.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994.

Valiokunnan kannanotot. Sivistysvaliokunta viittaa kulttuuripoliittisen selonteon mietinnössä Yleisradiosta todettuun (SiVM 9). Yleisradio on merkittävä kulttuurilaitos. Sen tulee nykyistä selvästi enemmän tuntea kulttuurivastuunsa sekä tukea ja kehittää kotimaista luovaa kulttuuria, välittää sen tuloksia jokaisen saataville sekä edistää ohjelmiston sivistävää luonnetta, kohdella ohjelmatoiminnassa yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielisiä ja tuottaa palveluja saamen kielellä sekä viittomakielellä. Yleisradion tärkeänä tehtävänä on kansallisen kulttuurin turvaaminen aktiivisena, itsenäisenä, luovana ja kulttuuria synnyttävänä välineenä.

Valiokunta yhtyy hallituksen esityksen perusteluihin esityksen tavoitteista, joiden mukaan suomalaisen viestintäpolitiikan perustehtävä on ylläpitää maassa sellainen sähköisen viestinnän järjestelmä, että jokainen suomalainen voi vastaanottaa yhteiskunnallisesti merkittävimmät yleisradio-ohjelmat. Tavoitteeseen kuuluu myös palvella yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielisiä kansalaisia sekä tuottaa palveluja saamen kielellä ja soveltuvin osin myös maan muille kieliryhmille.

Sivistysvaliokunta katsoo, että lakiehdotus antaa mahdollisuudet kehittää Yleisradiota. Siinä määritellään julkinen palvelu yleisradiotoiminnan tehtäväksi ja rahoitus. Valiokunta ko-

rosta sitä, että julkisen palvelun periaate velvoittaa Yleisradiota ottamaan ohjelmapolitiikkassaan huomioon useita näkökulmia. Lakiehdotus mahdollistaa myös yhtiön kehittymisen nykyistä yritysmäisempään johtamiskulttuuriin.

Lakiehdotuksessa Yleisradio esitetään säilytettäväksi liikenneministeriön hallinnonalalla. Sivistysvaliokunta yhtyy tähän esitykseen ja haluaa korostaa sitä, että Yleisradio on eduskunnan alainen. Eduskunnan nimittämän hallintoneuvoston laissa esitetty uusi kokoonpano vahvistaa kulttuurielämän asiantuntemusta ja antaa näin nykyistä paremmat mahdollisuudet sivistys- ja kulttuurinäkökulmien huomioimiseen Yleisradion toiminnassa. Valiokunta haluaa kuitenkin korostaa eri ministeriöiden ja etenkin opetusministeriön ja Yleisradion yhteistyön kehittämistä.

Valiokunta painottaa myös Yleisradion alue toiminnan tasapainoa niin väestön eri kieliryhmien kesken kuin eri kulttuurimuotojen kesken.

Valiokunta viittaa edelleen kulttuuripoliittisen selonteon käsittelyn yhteydessä hyväksyttyyn lausumaan, jonka mukaan hallituksen tulee ryhtyä pikaisesti toimenpiteisiin, joilla pyritään kehittämään ja toteuttamaan yhteistoimintamalleja muun muassa teatteri- ja oopperaesitysten välittämiseksi koko kansalle myös sähköisten joukkoviestimien kautta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kotimaista kaunokirjallisuutta käsittelevien ohjelmien määrä on kolmen viime vuoden aikana vähentynyt puoleen. Valiokunta korostaa sitä, että Yleisradion tehtävänä on myös tukea ja kehittää omakielistä kirjallisuutta.

Valiokunnan mielestä saamenkielisellä radio- ja televisio toiminnalla on suuri merkitys saamelaiselle kulttuurille ja erityisesti saamen kielelle. Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa yleisradioyhtiöt vastaavat saamenkielisestä ohjelmatoiminnasta. Radiotoiminnan lisäksi Norjan ja Ruotsin yleisradioyhtiöt tuottavat saamenkielistä televisio-ohjelmaa valtakunnallisille kanaville.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Jouppila, varapuheenjohtaja Astala, jäsenet Ala-Harja, Gustafsson (osittain), Laakso, Lindqvist, M. Pieti-

Valiokunta edellyttää, että myös Suomessa tulee saada aikaan saamenkielinen televisiotuotanto, minkä saamelaisen kulttuurin ja myös taloudellisten näkökohtien kannalta tulisi, mikäli mahdollista, tapahtua yhteistyössä Norjan ja Ruotsin saamelaisradioiden kanssa.

Lakiehdotuksen 8 §:ssä on määritelty Yleisradion julkisen palvelun tehtävät. Sivistysvaliokunta katsoo, että se ei parhaalla mahdollisella tavalla turvaa Yleisradion kulttuuritehtävän hoitamista. Hallituksen esityksen yleisperusteissa todetaan, että tavoitteena on turvata erityisesti kotimaisen luovan kulttuurin tuottaminen ja kehittäminen. Sivistysvaliokunnan mielestä tämä ei kuitenkaan selkeästi ilmene 8 §:stä. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa, että 8 §:n 2 momentin 2 kohtaan lisättäisiin ohjelmien tuottamista ja luomista tarkoittava kohta.

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta esittää kunnioittaen,

että lakiehdotuksen 8 § hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

8 §

Julkinen palvelu

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Toiminnan tulee julkisen palvelun erityisinä tehtävinä:

(1 kohta kuten hallituksen esityksessä)

2) tukea, *luoda* ja kehittää kotimaista (*poist.*) kulttuuria ja välittää sen tuloksia jokaisen saataville;

(3—6 kohta kuten hallituksen esityksessä)

Lisäksi valiokunta esittää,

että liikennevaliokunta mietintöönsä laatiessaan muutoin ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

käinen, Pykäläinen, Suhola, Tiuri, Toivonen, Tykkyläinen ja Virrankoski sekä varajäsenet Alaranta, A. Ojala ja Seivästö.

Eriävä mielipide

Vahva julkisen palvelun yleisradioyhtiö on kansakunnan etu. Se on tukemassa suomalaisuutta, kansallista kulttuuria ja kansalaisten sivistyksellisiä, demokraattisia ja viestintään liittyviä perusoikeuksia kansalaisyhteiskunnassa. Yleisradio on koko kansan omaisuutta. Siksi se on eduskunnan alainen radio- ja tv-yhtiö.

Mielestämme lausunnon perusteluissa pitää todeta seuraavaa: "On tärkeätä, että liikenneministeriö ja opetusministeriö toimivat tiiviissä yhteistyössä ratkaisuihin, jotka ovat kulttuuripoliittisesti merkittäviä. Siksi nykyistä käytäntöä, jonka mukaisesti liikenneministeriön edustajalla on oikeus olla läsnä yhtiön hallintoneuvoston kokouksissa, tulee laajentaa. Myös opetusministeriön edustajalla tulee olla oikeus olla läsnä yhtiön hallintoneuvoston kokouksissa sekä käyttää niissä puhevaltaa. Näin luotaisiin toimiva tiedonkulkukanava yhtiön ja ministeriöiden välillä. Ministeriöiden edustajilla olisi siis vain läsnäolo- ja puheoikeus."

Edellä olevan perusteella esitämme lain 3 §:n muuttamista kuulumaan seuraavasti:

"3 §

Yhtiön hallinnonala

Yhtiö kuuluu liikenneministeriön hallinnonalaan. Liikenneministeriön tulee ottaa huomioon julkisen palvelun yleisradiotoiminnan toimintaedellytykset kehitettäessä muuta yleisradiotoimintaa.

Liikenneministeriön ja opetusministeriön edustajilla on oikeus olla läsnä yhtiön hallintoneuvoston kokouksissa sekä käyttää niissä puhevaltaa."

Yleisradion toiminta-ajatus on kirjattava lakiin. Yhtiön päätuote on ohjelma. Siksi ohjelmien valmistaminen ja tuottaminen on kirjattava myös lakiin. On korostettava niitä Yleisradion elementtejä, jotka edustavat mediaa aktiivisena ja itsenäisenä, luovana ja kulttuuria synnyttävänä ilmaisuvälineenä. Sen lisäksi, että Yleisradio välittää tiedonantoja ja edistää sivistystä, se on myös subjekti, joka luo kulttuuria ja synnyttää taidetta. Sivistysvaliokunta onkin esittänyt, että 8 §:n 2 momentin 2 kohtaan lisätään sana *luoda*.

Pidämme myös välttämättömänä, että Yleis-

radion tehtävät -säännöksen ensimmäiseen momenttiin lisätään "ohjelmien valmistaminen ja tuottaminen sekä välittäminen" ja 2 momentin 6 kohtaan sanat "valmistaa" ja "tuottaa".

Edellä olevan perusteella esitämme lain 8 §:n muuttamista kuulumaan seuraavasti:

"8 §

Julkinen palvelu

Oy Yleisradio — Rundradion Ab:n tehtävänä on valmistaa ja tuottaa ohjelmia sekä välittää täyden palvelun yleisradio-ohjelmisto jokaisen saataville yhtäläisin ehdoin.

Toiminnan tulee julkisen palvelun erityisinä tehtävinä:

1) tukea toimivaa kansanvaltaa tarjoamalla yhteiskunnallisista kysymyksistä monipuolisia tietoja, mielipiteitä ja keskusteluja, myös vähemmistöryhmille ja erityisryhmille;

2) tukea, luoda ja kehittää kotimaista kulttuuria ja välittää sen tuloksia jokaisen saataville;

3) edistää ohjelmiston sivistävää luonnetta, tukea kansalaisten opiskelua ja tarjota hartaushohjelmia;

4) kohdella ohjelmatoiminnassa yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielisiä kansalaisia ja tuottaa palveluja saamen kielellä sekä soveltuvin osin myös maan muille kieliryhmille;

5) varautua yleisradiotoiminnan hoitamiseen poikkeusoloissa; sekä

6) valmistaa, tuottaa ja lähettää suomalaisia ohjelmia sekä välittää uutisia ja ohjelmia Suomen ja ulkomaiden välillä."

Yleisradio on keskeinen kansallinen kulttuuri-instituutio sekä kulttuurin luojana että sen välittäjänä. Yleisradion tulee nykyistä enemmän tuntea kulttuurivastuunsa ja asemansa itsenäisenä kulttuuripoliittisena toimijana. Kulttuurin moni-ilmeisyyden säilyttäminen on välttämätöntä.

On syytä korostaa Yleisradion kulttuuripoliittista roolia ja samalla vuorovaikutusta eduskunnan kanssa niin, että eduskunnalle annettaisiin kerran vaalikaudella yleisradioviestinnän kulttuuripoliittinen selonteko. Eduskunnalla olisi näin mahdollisuus seurata ja keskustella, miten Yleisradion 8 §:ään kirjatut erittäin merkittävät julkisen palvelun tehtävät ovat toteutuneet.

Edellä olevan perusteella katsomme,

*että lausunnon perusteluihin olisi tullut
hyväksyä uusi näin kuuluva lausuma:*

Helsingissä 22 päivänä lokakuuta 1993

Heli Astala

”Valiokunta edellyttää, että eduskunnalle annetaan kerran vaalikauden aikana yleisradioviestinnän kulttuuripoliittinen selonteko”.

Jaakko Laakso

Yhdymme edellä olevaan eriävään mielipiteeseen lukuun ottamatta lakiehdotuksen 3 §:ää koskevaa kannanottoa.

Helsingissä 22 päivänä lokakuuta 1993

**Marja-Liisa Tykkyläinen
Jukka Gustafsson**

**Tuija Maaret Pykäläinen
Arja Ojala**